

Ladislav Babić

Pobjeda Neandertalca?

Nedavno je, u prijevodu, izašla međunarodna uspješnica *izraelskog historičara s Hebrejskog univerziteta u Jeruzalemu, Yuval Noah Hararija: „Sapiens - Kratka povijest čovječanstva“*. Nisam je stigao pročitati, no od pohvalnih [prikaza](#) o njoj, najviše me se dojmila pretpostavka koju zastupa. Po *Zemlji* je, kaže autor, prije otprilike sto hiljada godina hodalo najmanje šest različitih ljudskih vrsta, od koji se održala samo ona autora i čitatelja ovog teksta. Prema *Harariju*, sposobnost naše vrste da barata s izmišljenim i općim pojmovima (koji se ne odnose na opredmećene stvari okruženja), sadržana u specifičnom jeziku koji je razvio, pokrenula je niz *revolucija – spoznajnu, poljoprivrednu i znanstvenu* – što joj je dalo prednost u odnosu na ostale, te mu omogućilo dogurati do civilizacijskog stupnja današnjice (kad mu je valjda ponestalo mašte u smišljanju pojmova, pa stalno visi na rubu bezdana). Kako se autor knjige tijekom svoje karijere uglavnom bavio srednjevjekovnom i vojnom poviješću, možda bi antropološki stručnjaci imali sijaset primjedbi na njegove tvrdnje (intervju s njim pročitajte [ovdje](#)).

Uglavnom su do novijeg vremena prevladavale dvije konkurentske teorije o uzroku održanja *Sapiensa*, na uštrb ostalih ljudskih vrsta. *Teorija istiskivanja* uključivala je postavku o jalovosti veza između pripadnika dviju genetski toliko različitih vrsta da bijahu neplodne, uključujući u svoj okvir i genocid „naših“ nad „njihovima“. *Teorija križanja* pak je pretpostavljala dovoljnu srodnost različitih oblika ljudskih vrsti, te je došlo do njihovog stapanja, što bi se trebalo odraziti i na

genomu suvremenog čovjeka. Daklem, današnji ljudi su mješavina *Sapiensa* i [Neandertalaca](#), prema tom viđenju. Kako suvremena istraživanja pokazuju između 4% i 6% [udjela gena](#) *Neandertalaca* u našem genomu, nekako se čini da su obje teorije djelomično ispravne. Niti su veze među vrstama bile neplodne, niti se može govoriti o njihovu stapanju, s obzirom na mali udio neandertalskog genoma u *Homo sapiensa*. *Harare* međutim poentira, kako je najvjerojatniji uzrok našeg osvajanja svijeta, jedinstveni jezik koji smo uspjeli razviti.

Ljudska vrsta pokazuje bolesnu odbojnost spram različitosti, prema kojoj iskazuje izuzetnu netrpeljivost te sklonost ujednačavanju, i prečesto nasilnim putem. Sem u jednom jedinom pogledu: kad se radi o ekonomskoj sferi, gdje mu nikako ne odgovara paradigma jednakih potreba i pravedne (manje-više podjednake) raspodjele prirodnih bogatstava i novostvorene vrijednosti. Vlasnički, krajnje egoistični kriteriji tu se do krajnosti suprotstavljaju ujednačenju svih jedinki ljudskog roda, barem osnovnih potreba što se tiče. Lična, materijalna korist, pokazuje se kao još uvijek najznačajniji evolutivni pokretač čovječanstva. [Eckhart Tolle](#), pisac duhovnog bestseler *„Nova Zemlja“*, kaže:

„Do kraja prošlog veka, broj ljudi koji su umrli nasilnom smrću od ruke drugih ljudi premašio je brojku od sto miliona. Ljudi su umirali ne samo u ratovima koji su vođeni između nacija nego i u masovnim istrebljenjima i genocidima, kao što je ubistvo dvadeset miliona „klasnih neprijatelja, špijuna i izdajica“ u Sovjetskom Savezu pod Staljinom ili neizrecivi užasi holokausta u nacističkoj Nemačkoj. Umirali su i u bezbrojnim manjim unutrašnjim konfliktima, kao što je to bio španski Građanski rat ili režim Crvenih Kmera u Kambodži, kada je četvrtina stanovništva te zemlje ubijena. Potrebno je samo da pogledamo dnevne izveštaje na televiziji kako bismo videli da ludilo ne jenjava, da se nastavilo i u 21. veku. Drugi aspekt kolektivne disfunkcionalnosti ljudskog mozga je nasilje bez presedana koje ljudi izvršavaju nad drugim oblicima života i nad samom planetom: uništavanje šuma i drugih biljaka koje su izvor kiseonika, kao i životinjskog sveta, loše ophođenje prema domaćim životinjama, zagađivanje reka, okeana i vazduha. Vođeni pohlepom, nesvesni svoje povezanosti s celinom, ljudi nastavljaju s ponašanjem koje, ako ostane nekontrolisano, može jedino dovesti do njihovog ličnog uništenja. Kolektivne manifestacije ludila, koje su osnovna odlika ljudskog stanja, sačinjavaju veći deo ljudske istorije. U velikoj meri to je istorija ludila. Ukoliko bi istorija čovečanstva bila klinički slučaj pojedinačnog ljudskog bića, dijagnoza bi bila: hronično-paranoične obmane, patološka sklonost ka ubistvu i činovima surovog nasilja i okrutnost prema onima koje smatra svojim

„neprijateljima“ - njegova lična nesvesnost projektovana na spoljašnji svet. Krajnja neuračunljivost s povremenim kratkim intervalima trezvenosti. Strah, pohlepa, želja za moći su psihološke motivacione sile koje ne samo da stoje iza ratova i nasilja između nacija, plemena, religija i ideologija nego su i uzrok neprestanih konflikata u ličnim odnosima.“

Naravno da u svih ljudi taj biološki atavizam, relikv koji je održao vrstu u borbi za opstanak protiv prirodnih sila i neprijatelja, nije podjednako izražen, no – movens opstanka u prirodi danas je zamjenjen opstankom u društvenom okruženju. Biološku evoluciju samo je – kao prioritetnija, s obzirom na stupanj razvoja - zamijenila socijalna, po istom principu: opstanak najспособnijih. Dakako, uslijed pratećih obilježja - ali u dubokom zaostajanju - duhovne evolucije, razblaženih oblika u odnosu na onu nesmiljeniju, socijaldarvinističku, što umanjuje negdanju surovost prepuštanja slabije prilagođenih vlastitoj sudbini. Još uvijek su sebičnost i pohlepa osnovni pokretači razvoja, ponad nužnih potreba koje treba zadovoljiti za sve brojčanije čovječanstvo. Pa, eto, ako smo htjeli istrijebiti *Židove*, prije toga *američke Indijance* doveli na sam rub nestanka, a još prije zbrisali s planete *Maje*, *Inke* i *Asteke*, nije li logička pretpostavka da smo jedini od šest paralelno postojećih vrsta opstali, zahvaljujući ne toliko većem mozgu kao preduvjetu razvoja jezika i povećanih sposobnosti (čudno da nije doveo do povećane humanizacije stvorova!), koliko višku agresivnosti i netrpeljivosti spram različitosti. Koju svugdje nepogrešivo uviđamo: u rasi, boji kože, svjetonazoru, seksualnom ponašanju, socijalnim navadama etc, i sve bismo to htjeli podvesti pod zajednički nazivnik imenom – uništenje svega što se tome opire. Jednostavno rečeno, nestali su jer smo ih istrijebili poput američkih bizona! Jasno, taj zaključak prvenstveno treba shvatiti kao pesimističku, linearnu ekstrapolaciju unatrag, autora ovog teksta.

Povećana sposobnost mišljenja, dovela je ljude i do uvećanog opsega vlastitog licemjerja. Neki kažu da je *Bog* stvorio čovjeka, sad je samo pitanje kojoj od šest spomenutih vrsti je pripadao *Adam*. Nekako se podrazumijeva da suvremenoj, s obzirom da je jedina opstala divaniti o svom *Stvoritelju*. Ako ga je stvorio na svoju sliku i priliku – a vjernici primjedbu o fizičkoj sličnosti odmah odbacuju, usredotočujući se na duhovne karakteristike – mora da je to bilo nesmiljeno *starozavjetno* božanstvo, prije nego li ono iz *Novog zavjeta*. Ipak, za pretpostaviti je kako nije *On* evoluirao paralelno s nama (vjernicima) – tim prije što u opis njegova savršenstva spada i nepromjenljivost - već se pogled na njega usklađivao s našom nedovoljno humaniziranom evolucijom. Svoju nezadovoljavajuću usklađenost s *Bogom*, vjernici nastoje objasniti pojmom *iskonskog grijeha*, kojeg

smo i mi dužni ispaštati, ne vele nam doklem. Međutim, grijeh sam po sebi nije doli fikcija; što on predstavlja određuje čovjek i nitko drugi. U najmanju ruku postoji „spisak“ onoga što smatramo grijehom, a on se svakako ne bi podudaraao sa sličnim iz 13. stoljeća ili 13. vijeka p.n.e. Pojam grijeha evoluirao zajedno sa čovječanstvom. Suvremeni čovjek jako dobro (ako je humanist, a ne nemoralna gnjida) zna što je dobro – u okviru vremena kojemu pripada - i nije mu potrebno u to miješati ni više sile, niti prirodu. Primjerice, za lava nije grijeh ubiti, dok za čovjeka to jeste, mada u rukavu skriva niz „opravdanih“ razloga za neprestano kršenje ovog moralnog *pravila* (da se radi o *zakonu*, bio bi striktno poštivan). Uostalom, više je ljudi izginulo u ratovima, revolucijama i bunama – uvijek pravdanih „višim“ interesima - negoli od najobičnijeg kriminalnog djelovanja koje nitko, sem ubojica, ne kani braniti.

Neki će ustvrditi kako je grijeh dokaz čovjekove slobodne volje (izem ti slobodnu volju dokazivati grijehom!), no on sem što demonstrira moralnu nesavršenost ljudskog roda i njegovih jedinki, još i pokazuje da može biti prihvatljiv jednoj, ali ne i nekoj drugoj zajednici. Samo oni ga mogu shvatiti “dokazom” bilo čega, koji zamišljaju da je svijet stvoren savršen, pa nam je - eto - *Tvorac* dozvolio slobodu da možemo i prljati njegovu kreaciju. Istina je krajnje jednostavna. Svijet nikada ne bijaše savršen, on se neprestano mijenja, evolucijom se neke osobine razvijaju, druge prigušuju, treće nestaju a podjednako vrijedi i za socijalnu evoluciju – kako vrste tako i jedinke. Mačak ne poznaje (ne rekoh *raspoznaje* – jer bi to značilo da dobro i zlo postoje kao nezavisni entiteti koje samo “treba raspoznati”) dobro i zlo, a čovjek sa svojim mentalnim sklopom ima sposobnosti uvoditi red u svoj svijet, pa tako i dijeliti stvari: na bijele i crne i šarene, na metalne i drvene, na velike i male, na lijepe i ružne, pa tako i na dobre te zle. Uz iluzije o grijehu, često se krivo prosuđuje i o ljubavi, kao vječnoj pratilji čovjeka, uvijek relativnoj i također u svojoj suštini podložnoj promjeni.

Ljubav proizlazi iz osnovnih bioloških temelja potrebnih za održanje svake vrste, a to je reprodukcija. I danas, kad čovjek želi s nekim stupiti u spolne odnose, kaže (pogrešno) „*hajdemo voditi ljubav!*“. Seks i ljubav nisu isto, ali ljubav proizlazi iz evolutivne nadogradnje seksa. I grlica ima osjećaj privrženosti prema svojoj družici (kako smijemo tvrditi da to nije ljubav?), no to se u čovjeka razvilo do novog kvaliteta koji zovemo ljubavlju. A što je ona? Tisućama godina pjesnici, pisci, umjetnici i znanstvenici svih fela pokušavaju je definirati, ali jedinstvenog odgovora nema. Ona je za svaku jedinku nešto specifično. Apstraktna ljubav (baš kao i grijeh, mržnja i slične kategorije) postoji točno u istom obliku u kojem je za

skolastike postojala „stolost“ stola – nikakvom! Nitko na ovom svijetu pri „vođenju ljubavi“ i pri odnosu koji definiramo kao ljubav, ne razmišlja ni o fizici ni o *Bogu*. Jer je oboje posve izlišno miješati u te emocije. Mogu se pojedine manifestacije zaljubljenika ili bića koja „vode ljubav“ proučavati i objašnjavati; kao povećanje tlaka, lučenje ovih ili onih hormona i slično, ali objašnjenje nije nikada isto kao pojava sama. Objašnjenje nam omogućuje *racionalno* nešto *razumjeti*, ali pojavu treba *doživjeti*. I to dvoje – objašnjenje i doživljaj - nikada neće biti sjedinjeno u jednu kategoriju. Kad volim, nevažno je zašto to činim, već samo - da volim.

Mnogi vjernici poistovjećuju *Boga* s ljubavlju, pa kažu – „*Bog, to je ljubav*“. Voljeti *Njega* ujedno je garancija da će *On* voljeti nas (mada drugi tvrde da nas sve zajedno voli, bez obzira kako mu uzvraćali). Nejasno je miješanje tih dvaju pojmova, od kojih ljubav sasvim lijepo može egzistirati bez *Boga*, no *On* nikako ne bi bio savršen bez posjedovanja te emocije. Kršćanstvo i druge monoteističke religije često se nastoje diskvalificirati poznatim finesama, za ljude nerazrješivim [aporijama](#) o svemoćnom *Bogu*, poput: „*Može li Bog preskočiti samoga sebe?*“ ili, „*Može li Bog podići teret koji nitko, pa ni on sam, ne može podići?*“. Poznavaoći znaju da se takve „nedoumice“ odnose naprosto na nedosljednu logiku ljudskog mišljenja, a ne na bilo koje realno ili irealno biće. Ipak, možemo postaviti i manje paradoksalno, logički konzistentno pitanje, a opet bez odgovora. „*Koga je Bog volio prije negoli je stvorio svijet?*“. Budne li odgovor: „*samoga sebe*“, onda je to krajnje samoljubivo božanstvo. Glasi li: „*nikoga*“, radi se o faličnom *Bogu*. Bilo kako bilo, nije savršen, jer – savršenstvo ne postoji, sem kao nedosegnuta konstrukcija ljudskog uma, kojoj se asimptotski (recimo, u etičkom smislu) možemo približavati, te nam služi poput orijentira kojem treba težiti. Ako ispravno izaberemo, jer – postoji misao o *savršenom dobru*, ali i o *savršenom zlu*. Ergo, *Bog* kao inkarnacija savršenstva, izvan ljudske psihe ne postoji (za utjehu vjernicima, ni *Vraga* nema van našeg domišljanja). No, to smo znali već i na početku priče. Jer, da pokazuje znakove ljubavi spram nas, bi li dozvolio „deložaciju“ onih pet, s čovjekom koegzistirajućih vrsta, s ovoga svijeta, kao i deložaciju iz doma bilo koje familije, dovedene na prosjački štap od sustava koji ostvaruju *Tvorčevi* „proizvodi“? Poznata je izjava preživjelog logoraša *Auschwitza*, kako nakon svega više ne vjeruje u *Boga*. Ipak, papa *Benedikt XVI* u tom logoru smrti [izjavljuje](#):

„*Zašto si, Gospodine, šutio? Zašto si mogao tolerirati sve ovo? I u tome stavu šutnje duboko se klanjamo u našoj unutrašnjosti pred nebrojenom četom onih koji su ovdje patili i ubijeni; Ipak, ta šutnja potom postaje glasna molba za*

oproštenjem i pomirenjem, krik živome Bogu da nikada više ne dopusti sličnu stvar. “

Kaže nadalje:

„Nisam mogao ne doći ovdje. Morao sam doći. To je bila i ostala dužnost pred istinom i pravom onih koji su trpjeli, obveza pred Bogom biti ovdje...“

Toliko licemjerne kratkovidnosti, nemorala ili čega li već, teško je shvatljivo normalnom čovjeku. On pred *Bogom* koji je nijemo promatrao pokolj svoje djece, poput janjaca u klaonici, „*osjeća obavezu doći*“! Čak i ljudski krivični zakonic predviđaju [kažnjavanje](#) za nepružanje pomoći „*osobi koja se nalazi u izravnoj životnoj opasnosti, iako se to moglo učiniti bez veće opasnosti za sebe ili drugoga*“, ali je očito *Gospodin* iz toga izuzet! Ah, zakučasti su putevi božji – nije na čovjeku da ih sudi: jeli se osjetio ugrožen *Židovima*, ateistima i homoseksualcima – a zbog udaljenosti od svoje djece, potkrao mu se još koji milijun drukčije atribuiranih stvorova - te ih je preventivno pobio? Možda je logičnije objašnjenje „pokvarenosti“ ljudskog roda, što je stvoren po uzoru na *pokvarenog Boga*? Ili „najteže“ dosjetljivog – naprosto smo prepušteni sami sebi, bez patronata bilo kakvih metafizičkih entiteta nad nama! Oh, na to će drugi, „*novi papa je sušta suprotnost*“, zaboravljajući pritom da se ne radi se o prosudbi papa – među kojima je bilo ubojica, seksualnih manijaka i incestuoznih tipova – već o istini koju navodno „svjedoče“. Uostalom, puk je rukoljubio i klečeplazio pred svima njima kao božjim ambasadorima. Ne bi li *Svevladar* ipak trebao pripaziti koga opunomoćuje za svog poslanika?

Svakako da „pokvarenost“ ljudske vrste ne treba apsolutizirati, već je promatrati u dinamičkom kontekstu, kao mijenjajući se dio stupnja njegova razvoja, koji možda jednoma dovede do realizacije njegovog uobraženo nadjenutog imena *Homo sapiens*. Nije čovjek „iskvarena strana prirode“ u smislu bezuvjetnog usuda, na isti način kao što ni mačak, miš, zec, majmun, ajkula i glavica kupusa nisu iskvareni. Jedni su u svom razvoju došli do granice koju ne mogu prijeći, dok je drugima „suđeno“ da realiziraju vlastitu suštinu (na što upućuju primjeri neizmjerljivo humanih ljudi, prisutnih u svim epohama), ukoliko prije toga ne pokleknu u samouništenju. Suvremena fizika već gotovo stotinu godina zna da čovjek i priroda tvore nerazdvojno jedinstvo. Jedino što je izdvojeno iz nje je *Tvorac*, ali pažljivom analizom i *Njega* lako uklopimo u nju; kao proizvod nerazvijene svijesti koja - kao posljedica stupnja socijalnog razvoja do kojeg smo

dospjeli - još uvijek u mnogih, nasuprot neoborivim faktima, formira njihov svjetonazor. Prirodna evolucija niti je dobra niti je zla. Može izabrati različite puteve, od kojih neke čovjek subjektivno percipira kao dobre ili zle, no to je naprosto promjena, bez potrebe za pridjeljenim atributima. Tek u socijalnoj evoluciji, pojmovi dobra i zla dobivaju za čovjeka pravi, kontekstualni i dinamički smisao.

Moguće bi evolucijska dinamika ljudskog mišljenja i shvaćanja stvari, nekoga mogla utješiti u pogledu leševa kojima je posijan put ove vrste; ta tko će žaliti za nekim *Neandertalcima* kad već žal za žrtvama posljednjih ratova sve više kopni s odlaskom najpogođenijih. Iskreni žal, a ne komemoracije koje bi ga nakon 20, 30 ili 70 godina trebale simbolički prikazati u ljudi koji pritom ne osjećaju empatiju sa žrtvama, a kamoli sa svakim pojedincem čiji trag i na nadgrobnim spomenicima i u dušama ljudi, sve više blijedi. U smislu prevazilaženja te „neosjetljivosti“, proporcionalne s udaljenošću potomstva od vremena nestanka predaka, imam razumijevanje za psihološku potrebu vjere u *Apsolut*, djelovanje kojeg bi sve naše drage ponovno diglo iz kala historije u kojem su završili djelom naših zakrvavljenih ruku, ili naprosto neumitnošću prirodnog zakona. Za nevine to bi bila pravda, reinkarnacija njihovih ubojica samo bi označavala početak novog kruga povijesti, sa novim zločinstvima na vratu čovječanstva. Stoga, vjerujmo radije u moguće, asimptotsko poboljšanje cijele vrste i svakog pojedinca, negoli u neostvarive mitove. Kad smo ga već istrijebili, ne dopustimo „*neandertalcu*“ slaviti pobjedu nad nama.

PR

DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>